

КЪМЪ ВЪРРОСА ЗА ПРАВОПИСА НА ДУМАТА „ЧИТАЛИЩЕ“

И день днешенъ у насъ има образовани люде, които мислятъ, че е правилно да се пише „четалище“, а не „читалище“, защото въпросната дума била ужъ производна отъ глаголъ „чета“ и защото сме казвали „четене“, „четиво“, „начетенъ човѣкъ“ и пр. Но ако нѣкога е имало книжовници, които сж смѣтали и упорито твърдѣли, че обликъ („форма“) „четалище“ (съ **е** въ корена) е едничка правилна, сега не би трѣбвало да се срѣщатъ подобни подрѣжници. Христо Г. Дановъ напр. още преди освобождението най-настойтелно е твърдѣлъ, че трѣбва всѣкога да пишемъ „четалище“, и никога „читалище“, сир. съ **и** въ корена. Като него сж мислили и други тогавашни книжовници, като Т. Н. Шишковъ. Въпросътъ най-после се подига и въ страницитѣ на в-къ „Македония“ презъ 1869 година. Поменатиятъ Шишковъ съвсемъ наивно, сочейки дори и името на Миклошича, че застѣпва за обликъ „читалище“. Намѣсва се и П. Р. Славейковъ, именитъ деецъ и писателъ съ чувство за езикъ, който, основавайки се на Миклошичовия авторитетъ, съ редица примѣри изъ речницитѣ му, а сжщо тѣй и изъ други речници, отсжди: „Наистина думата читалище е нова и гж нѣма въ рѣчницитѣ и въ другитѣ языци (освѣнъ въ сръбскій читаонница), но *читата* и *читателъ* ся намѣрва въ всичкитѣ словенскі языци и въ рѣчницитѣ имъ, а отъ тѣхъ може твърдѣ правилно да ся произведе *чишалище*, а не „четалище“ и никакъ четателъ, които думи споредъ прямото и искренното си произвеждане отъ *чет*, *четати*, *сѣчетати* иматъ съвсѣмъ друго значеніе“ (Гл. в-къ „Македония“ год. IV (1869.) бр. 4. стр. 3. отъ 5. XI и бр. 6. стр. 2. отъ 4. XII. Сжщо и на стр. 135 отъ голѣмата книга на С. Чилингировъ „Български читалища преди освобождението. Приносъ къмъ историята на българстото възраждане“. Издава Министерството на народното просвѣщение. София 1930., стр. 638).

Въпросътъ за правилното писане на дума „читалище“ е значи разрешенъ съвсемъ добре още преди 67 години. Сега, въ подкрепа на дѣдо Славейковото твърдение, трѣбва да се прибавятъ още малко основания. Въ новобългарски наистина пишемъ и казваме „чета“, „четешъ“ и пр., което отговаря на старобългарското чѣтъ, четеши (неопредѣлено наклонение чисти, и читати). Видимо е, че въ корена на старобългарския инфинитивъ (неопредѣлено наклонение (имаме гласна **и**, а въ корена на сегашно време — **ь** (малкъ еръ), който, изясненъ съгласно съ звуковитѣ закони на старобългарската фонетика, на новобългарски езикъ въ дадения случай ще даде **е**, както днь — день, старьць — старецъ и др. Въ неовобългарски има редица сродни на „читалище“ думи, чиято коренна гласна е ту **и** ту **е**: *чета*, *прочитамъ*, *прочетохъ*, *читателъ*, *четене*, *читанка*, *начетенъ* и пр. и пр. Тая промѣна на корен-